

Andrupenē audzē riekstkoku mežu

Foto no "Riekstkalni" personīgā arhīva

Jana Skrivļa-Čevere

Latvijā ierastākais riekstu koks ir lazda. Dažādās stādaudzētavās var iegādāties lazdas arī ar īpaši lieliem riekstiem vai sarkanām lapām. Tikmēr Krāslavas novada Andrupenē atrodas specializētā riekstkoku stādaudzētava "Riekstkalni", kuras sortimentā ir dažādi valriekstu un citu tiem līdzīgu koku, kā arī ēdamo kastaņu stādi – tos visus var aplūkot un informāciju par tiem izpētīt mājaslapā www.riekstkalni.lv.

Uz sarunu par šo aizraušanos un riekstkoku audzēšanas īpatnībām aicināju "Riekstkalnu" saimnieku FILIPU ĻEONOVU.

Meklējot kokus, kas patīk

««Riekstkalni» ir mūsu ģimenes saimniecība. Sieva Marina ir no Ukrainas, es pats – no Rīgas, apprecējušies kādu laiku dzīvojām Līgatnē. Tad atradām zemi pie ezera Latgalē, Andrupenē, kas mums ļoti iepatikās, pārdevām dzīvokli un nopirkām zemi. Sākām ar mājas būvniecību, tad pievērsāmies dārzam, un sāku domāt, kuri varētu būt tie koki, kas man vislabāk patīk. Atradu informāciju par riekstkokiem un uzzināju, ka ir ne tikai grieķu valrieksts, kas ir tas populārākais, bet ir daudz dažādu citu riekstkoku, kurus turklāt var audzēt un kuri spēj dot ražu arī Latvijā.

Iedziļinoties informācijā, sapratu, ka galvenā problēma, kas var ietekmēt koka dzīvotspēju un iespējamo ražu, ir riekstu izcelsme – ja riekstkoki vai to sēklas nāk no Dienvidiem, tiem ģenētiski ir grūtāk aklimatizēties. Sākumā riekstus pasūtīju no Krievijas platformā *eBay*, tad atradu audzētājus Kanādā, kas jau 50 gadus nodarbojas ar selekciju, veidojot kokus, kas spēj dzīvot šīs valsts klimata apstākļos, kas ir līdzīgi kā Latvijā. Sazinājos ar viņiem, un sākām sadarbību. Pirmie no viņiem pasūtītie rieksti sevi ļoti labi parādīja, tā radās ideja stādus piedāvāt arī citiem interesentiem.

Riekstkokus audzējam nu jau sesto gadu. Man ir trīs ar pusi hektāri zemes, un pa šiem gadiem kādi desmit tūkstoši koku noteikti būs jau izaudzēti – esam arī gan dažādos projektos piedalījušies, gan labdarībai ziedojuši stādus. Uz tirdziņiem gan nebraucam, tāpēc riekstkokus var iegādāties, sākot no maija beigām, pie mums saimniecībā, iepriekš sazinoties.»

Ne tikai grieķu valrieksti

«Runājot par riekstkokiem, pirmkārt, jāsap, ka pamatā ir divas dzimtas – *juglans* un *carya*. Populārākie *juglans* dzimtā ir grieķu jeb karaliskie valriekstu koki, bet Latvijā labi aug un ražo arī melnie valriekstu koki un sirdsveida riekstkoki. Tie būs piemērotākie audzēšanai šeit, jo to rieksti ir garšīgi un samērā viegli dabūjami ārā no čaumalas. Šajā dzimtā ir arī Mandžūrijas un pelēkais riekstkoks, kas ir skaisti, riekstus ražo, taču ir teju neiespējami tikt pie to kodoliem, un dažādi hibrīdi. Runājot par *carya* dzimtu, te viszināmākais ir pekanriekstkoks, kura rieksti ir nopērkami arī veikalā, bet Latvijā labi aug arī «Shellbark Hickory» un «Shagbark Hickory» riekstkoki, kuriem čaumala

Izturīgāki būs sēklaudži

«Latvijā audzēšanai piemērotāki ir sēklaudži, nevis potēti koki, jo no siltākām zemēm nākušiem kokiem ir grūtāk aklimatizēties, bet no Kanādas potētus kokus ir ļoti grūti atvest, arī klimats un augsne tomēr atšķiras. Tāpēc vislabākais veids, kā iegūt stiprus kokus, ir tos audzēt no sēklām.

Visi riekstkoki var apputeksnēt paši sevi, taču tas ir sarežģīti, jo vīrišķie un sievišķie ziedi nezied vienā laikā. Tā kā vīrišķo un sievišķo ziedu ziedēšanas secība atšķiras, ieteicams stādīt vienā laukumā vairākus kokus – jo vairāk koku būs, jo lielāka iespēja, ka ziedēšanas laiki atšķirsies. *Carya* dzimtas riekstkoki paši gandrīz nemaz neapputeksnējas, tāpēc tiem vajag vairāk koku blakus, lai varētu cerēt uz labu ražu. Audzējam arī ēdamos kastaņus, kas ir vēl viena atsevišķa grupa, un arī tiem ir nepieciešami citi kastaņkoki blakus, citādi augļi aizmetas, bet tie ir tukši, bez sēklām.

Šogad gan esam samazinājuši audzēšanas apjomu, jo tā prasa diezgan nopietnas izmaksas – sēklu sūtīšana no Kanādas, visas fitosanitārās un citas atļaujas. Turklāt, kā jau minēju, ja stādi paliek pāri un jātur otru gadu podā, tie mokās, sakne var tikt cauri podam un bojāta, bet koks ar salauztu mīkstsakni dzīvos un augs, bet, visticamāk, nebūs tik ilgmūžīgs un izturīgs.

Runājot par ilgmūžību un izmēriem, vislielākie izaugs melnie riekstkoki un pekanriekstkoki. Pagaidām gan grūti prognozēt, cik tieši lieli tie var izaugt mūsu klimatā, tā kā Latvijā un Baltijā vēl nav lielu

šo koku, bet, domājams, tie varētu būt mazāki nekā Dienvidos, kur veģetācijas periods ir daudz ilgāks – gandrīz 10 mēneši.

Ražot visātrāk sāks sirdsveida riekstkoks – jau 5.–6. gadā pēc izdīgšanas, melnais un grieķu valrieksts, kā arī pekanrieksts – 7.–9. gadā, bet «Shellbark Hickory» un «Shagbark Hickory» riekstkoki aug ļoti lēni, tāpēc arī pirmā raža gaidāma vien 10–12 vai pat vēl vairāk gadus pēc izdīgšanas.

No *juglans* dzimtas visgaršīgākais un glītākais būs sirdsveida riekstkoks – sašņiedzot vairāk nekā 10 gadu vecumu, tā lapa var būt līdz pat metru gara – izskatās gandrīz kā palma. Kodoli ir sirsniņas formas, un tos var dabūt ārā no čaumalas veselus, tie ir pilnīgi bez rūgtuma, atšķirībā no grieķu valriekstiem. Tikmēr melnais riekstkoks ir pavisam citāds – no tā veselu kodolu nav iespējams dabūt, bet garša ir ļoti īpaša, ne ar ko citu nesalīdzināma. Turklāt šis unikālais koks var tikt izmantots pilnīgi viss – no mizas līdz lapām un riekstiem. No cietās čaumalas izgatavo abrazīvos materiālus, riekstus ēd, bet koka mizas, lapas un zaļās augļa mizas izmanto farmācijā pretparazītu līdzekļos.»

Sarunas noslēgumā Filips atzīst, ka par riekstkokiem, kas, var just, ir patiesi viņa sirdslieta, varētu stāstīt ilgi un daudz, tāpēc, iedrošinu – ja jums ir radusies interese par šiem mūsu ainavā pagaidām vēl neierastajiem kokiem, riekstkokaudzētājs noteikti labprāt dalīsies savās zināšanās un pieredzē.

«RIEKSTKALNU» MISIJA

Mēs visi bieži dzirdam par problēmām, kas ir saistītas ar ekoloģiju un dabas resursiem. Bet cik bieži mūsu redzeslokā nonāk piemēri, kā šīs problēmas tiek risinātas? Rodas sajūta, ka bez diskusijām un spekulācijām cilvēce šajā jautājumā nav panākusi nekādu progresu.

Ar draugiem un ģimeni, pārrunājot mūsu planētas bēdīgo stāvokli, mēs sapratām, ka katrs cer uz kāda cita palīdzību, domājot, ka personīgi no viņa nekas nav atkarīgs. Ik kā valstij vajadzētu, prezidentiem vajadzētu, arodbiedrībām, apvienībām un tā tālāk... Mēs pamazām sākām domāt: «Un es? Ko varu es?» Taču vēlāk jau mūs satrauca jautājumi: «Vai tas tā ir? Vai mēs esam tik bezpalīdzīgi un vai mums vajadzētu bezgalīgi palauties uz šīs pasaules varenajiem? Vai pastāv tāda iespēja, ka katrs no mums var sniegt savu ieguldījumu mūsu kopīgajā nākotnē?»

Meklējot atbildes uz jautājumiem, atklājām, ka viena no problēmām, kas vērojama gandrīz visā mūsu planētas teritorijā, ir seno mežu izzušana un sugu daudzveidības samazināšanās. Mūsdienās ir ļoti grūti atrast mežus, kas ir vecāki par simts gadiem. Bet riekstkoku mežu gandrīz vairs nav palicis. Pat vecās ozolu audzes tagad ir reti sastopamas. Kaut gan ir zināms, ka vēl ne tik sen tādi meži auga visapkārt, un koku vecums varēja viegli pārsniegt tūkstoši gadu un pat vairāk.

Pagātne ir pagātne, bet mums ir jāskatās nākotnē, kad dzīvos veseli un laimīgi cilvēki, kuri mīl un saudzē dabu, ēd veselīgus augļus, ogas un riekstus no milzīgiem, skaistiem kokiem, ko ir iestādījušas viņu senču gādīgās rokas! Mūsu rokas!

Ar tādām domām mēs nolēmām iestādīt savu pirmo riekstkoku mežu un sākt audzēt riekstkoku stādus priekš cilvēkiem. Mēs bijām ļoti pārsteigti par šiem burvīgajiem kokiem, kuri ir ne tikai neticami skaisti, attīra gaisu, uzlabo augsnes struktūru, bet arī dod gardus augļus, kas baro un dziedina cilvēkus, dzīvniekus un putnus vēl simtiem gadu! 🌳

No timek/vietnes www.riekstkalni.lv

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Andrupenē audzē riekstkoku mežu» saturu atbild SIA «Vietēja»».

MAF
Mediju atbalsta fonds